
شرحی بر قانون آیین دادرسی کیفری
مصوب ۱۳۹۲

(کلیات و ضابطان)

دکتر لیلا سادات اسدی

سرشناسه	: اسدی، لیلاسادات، ۱۳۴۳ -
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور	: شرحی بر قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲/مؤلف لیلاسادات اسدی.
مشخصات نشر	: تهران : فکرسازان، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۵۳۶ ص.
شابک	: 978-600-7560-11-2
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: آیین دادرسی جزایی — ایران
موضوع	: احکام جزایی — ایران
رده بندی کنگره	: KMH ۱۳۹۴۴۶۱۰ ش ۵الف /
رده بندی دیویی	: ۵۵۰۵/۳۲۰
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۹۳۰۸۴۸

شرحی بر قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ (کلیات و ضابطان)

مؤلف : دکتر لیلا سادات اسدی

ناشر: انتشارات فکرسازان

تیراژ : ۱۰۰۰ نسخه

تعداد صفحه: ۵۳۶ صفحه

نوبت چاپ: اول

سال چاپ: ۱۳۹۴

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۶۰-۱۱-۲

قیمت: ۲۸۰۰۰ تومان

دفتر مرکزی انتشارات: تهران ، خیابان انقلاب ، خیابان شهید وحید نظری ،

بین خیابان فخر رازی و خیابان دانشگاه ، کوچه شهید قدیری ،

پلاک ۲۲، واحد ۴، تلفن: ۶۶۴۸۹۲۹۷-۶۶۹۶۰۷۶۰-۲۱

حروف چین: زهرا نسیری

طرح روی جلد: مرضیه حکمت

صفحه آرا: مریم حیدری

بازبینی متن: امیر دژخواه

فهرست مطالب

پیشگفتار	۲۱
مقدمه	۲۳

بخش اول: کلیات

فصل اول: تعریف آیین دادرسی کیفری و اصول حاکم بر آن	۲۶
--	----

ماده‌ی یک	۲۷
شرح	۲۷
پیشینه‌ی تقنینی	۳۱
ملاحظات	۳۱
۱. تحقیقات مقدماتی	۳۲
۲. میانجی‌گری	۳۴
۳. ایجاد صلح میان طرفین	۳۷
۴. تعیین وظایف و اختیارات ضابطان دادگستری	۳۹
۵. رعایت حقوق متهم	۳۹
۶. رعایت حقوق بزه‌دیده	۴۵
۶-۱. اندیشه‌ها	۴۵
۶-۲. بزه‌دیده در اسناد بین‌المللی	۴۸
۶-۳. تعریف بزه‌دیده	۴۹
۶-۴. بزه‌دیده در قوانین دادرسی ایران	۵۲
۷. رعایت حقوق جامعه	۵۴
ماده‌ی ۲	۵۹
شرح	۵۹
پیشینه‌ی تقنینی	۵۹
ملاحظات	۶۰
ماده‌ی ۳	۶۲

۶۲	شرح
۶۲	۱. بی طرفی قاضی
۶۴	۲. استقلال قضایی
۶۸	۳. تسریع در رسیدگی
۶۹	پیشینه‌ی تقنینی
۷۰	ملاحظات
۷۳	ماده‌ی ۴
۷۳	شرح
۷۶	پیشینه‌ی تقنینی
۷۷	ملاحظات
۸۱	ماده‌ی ۵
۸۱	شرح
۸۱	پیشینه‌ی تقنینی
۸۳	ملاحظات
۸۵	ماده‌ی ۶
۸۵	شرح
۸۶	پیشینه‌ی تقنینی
۸۷	ملاحظات
۸۹	ماده‌ی ۷
۸۹	شرح
۹۰	پیشینه‌ی تقنینی
۹۲	ملاحظات
۹۵	فصل دوم: دعوای عمومی و دعوای خصوصی
۹۵	ماده‌ی ۸
۹۵	شرح

۹۸	پیشینه‌ی تقنینی
۹۹	ملاحظات
۱۰۲	ماده‌ی ۹
۱۰۲	شرح
۱۰۴	پیشینه‌ی تقنینی
۱۰۴	ملاحظات
۱۰۶	ماده‌ی ۱۰
۱۰۶	شرح
۱۰۸	پیشینه‌ی تقنینی
۱۰۹	ملاحظات
۱۱۶	ماده‌ی ۱۱
۱۱۶	شرح
۱۱۷	پیشینه‌ی تقنینی
۱۱۸	ملاحظات
۱۲۱	ماده‌ی ۱۲
۱۲۱	شرح
۱۲۲	پیشینه‌ی تقنینی
۱۲۷	ملاحظات
۱۲۹	ماده‌ی ۱۳
۱۲۹	شرح
۱۳۱	پیشینه‌ی تقنینی
۱۳۳	۱. فوت متهم یا محکوم علیه
۱۳۴	۱-۱. با توجه به نوع مجازات
۱۳۵	۱-۲. با توجه به انواع فوت
۱۳۶	۱-۲-۱. فوت فرضی
۱۳۷	۱-۲-۲. مرگ مغزی
۱۳۸	۱-۲-۳. فوت حکمی

۱۴۱	۱-۳. با توجه به نوع جرایم
۱۴۱	۱-۳-۱. مجازات‌های غیر مالی
۱۴۱	۱-۳-۲. مجازات‌های مالی
۱۴۱	۱-۳-۲-۱. دیه
۱۴۱	الف) ماهیت دیه
۱۴۴	ب) تکلیف دیه در صورت فوت مقصر
۱۴۷	۱-۳-۲-۲. جزای نقدی
۱۴۹	۱-۳-۲-۳. صادراتی اموال
۱۵۰	۱-۳-۲-۴. ضبط اموال
۱۵۵	۲. گذشت شاکی یا مدعی خصوصی در جرایم قابل گذشت
۱۵۵	شرح
۱۵۶	پیشینه‌ی قانونی
۱۵۸	ملاحظات
۱۶۳	۳. شمول عفو
۱۶۳	شرح
۱۶۵	پیشینه‌ی تقنینی
۱۶۶	ملاحظات
۱۶۸	۴. نسخ مجازات قانونی
۱۶۸	شرح
۱۷۱	پیشینه‌ی تقنینی
۱۷۲	ملاحظات
۱۷۴	۵. شمول مرور زمان در موارد پیش‌بینی شده در قانون
۱۷۴	شرح
۱۷۵	پیشینه‌ی تقنینی
۱۷۹	ملاحظات
۱۸۰	۶. توبه‌ی متهم در موارد پیش‌بینی شده در قانون
۱۸۰	شرح

۱۸۱	پیشینه‌ی تقنینی
۱۸۲	ملاحظات
۱۸۳	۷. اعتبار امر مختوم
۱۸۳	شرح
۱۸۴	پیشینه‌ی تقنینی
۱۸۴	ملاحظات
۱۸۶	تبصره‌ی ۱: «در باره دیه مطابق قانون مجازات اسلامی عمل می‌گردد»
۱۸۶	شرح
۱۸۷	پیشینه‌ی تقنینی
۱۸۷	ملاحظات
۱۹۱	شرح
۱۹۳	پیشینه‌ی تقنینی
۱۹۴	ملاحظات
۲۰۱	ماده‌ی ۱۴
۲۰۱	شرح
۲۰۱	۱. مفهوم خسارت
۲۰۲	۲. انواع خسارت
۲۰۴	۳. حقوق بزه‌دیده بر جبران خسارت
۲۰۷	پیشینه‌ی تقنینی
۲۰۸	ملاحظات
۲۱۳	ماده‌ی ۱۵
۲۱۳	شرح
۲۱۵	پیشینه‌ی تقنینی
۲۱۶	ملاحظات
۲۲۲	ماده‌ی ۱۶
۲۲۲	شرح
۲۲۵	پیشینه‌ی تقنینی

۲۲۶		ملاحظات
۲۲۷		ماده‌ی ۱۷
۲۲۷		شرح
۲۲۸		پیشینه‌ی تقنینی
۲۲۸		ملاحظات
۲۳۱		ماده‌ی ۱۸
۲۳۱		شرح
۲۳۴		پیشینه‌ی تقنینی
۲۳۶		ملاحظات
۲۴۰		ماده‌ی ۱۹
۲۴۰		شرح
۲۴۱		پیشینه‌ی تقنینی
۲۴۲		ملاحظات
۲۴۵		ماده‌ی ۲۰
۲۴۵		شرح
۲۴۶		پیشینه‌ی تقنینی
۲۴۶		ملاحظات
۲۴۹		ماده‌ی ۲۱
۲۴۹		شرح
۲۵۰		۱. تأثیر مفاهیم مدنی در عناصر جرم
۲۵۳		۲. ارتباط حقوق مدنی و آیین دادرسی کیفری
۲۵۳		۳. تعریف اناطه و جهت صدور آن
۲۵۴		پیشینه‌ی تقنینی
۲۵۵		ملاحظات

بخش دوم: کشف جرم و تحقیقات مقدماتی

۲۶۵		فصل اول: دادرسی و حدود صلاحیت آن
-----	-------	----------------------------------

۲۴۵	ماده‌ی ۲۲
۲۴۵	شرح
۲۴۸	پیشینه‌ی تقنینی
۲۴۹	ملاحظات
۲۷۳	ماده‌ی ۲۳
۲۷۳	شرح
۲۷۵	پیشینه‌ی تقنینی
۲۷۵	ملاحظات
۲۷۸	ماده‌ی ۲۴
۲۷۸	شرح
۲۷۹	پیشینه‌ی تقنینی
۲۸۰	ملاحظات
۲۸۳	ماده‌ی ۲۵
۲۸۳	شرح
۲۸۳	پیشینه‌ی تقنینی
۲۸۴	ملاحظات
۲۸۷	ماده‌ی ۲۶
۲۸۷	شرح
۲۸۹	پیشینه‌ی تقنینی
۲۹۰	ملاحظات
۲۹۲	ماده‌ی ۲۷
۲۹۲	شرح
۲۹۳	پیشینه‌ی تقنینی
۲۹۴	ملاحظات

۲۹۶	 ماده‌ی ۲۸
۲۹۶	 شرح
۲۹۹	 پیشینه‌ی تقنینی
۳۰۰	 ملاحظات
۳۰۴	 ماده‌ی ۲۹
۳۰۴	 شرح
۳۰۵	 پیشینه‌ی تقنینی
۳۰۷	 ملاحظات
۳۱۳	 ماده‌ی ۳۰
۳۱۳	 شرح
۳۱۴	 پیشینه‌ی تقنینی
۳۱۵	 ملاحظات
۳۲۰	 ماده‌ی ۳۱
۳۲۰	 شرح
۳۲۲	 پیشینه‌ی تقنینی
۳۲۳	 ملاحظات
۳۲۵	 ماده‌ی ۳۲
۳۲۵	 شرح
۳۲۵	 پیشینه‌ی تقنینی
۳۲۶	 ملاحظات
۳۳۱	 ماده‌ی ۳۳
۳۳۱	 شرح
۳۳۲	 پیشینه‌ی تقنینی
۳۳۲	 ملاحظات
۳۳۴	 ماده‌ی ۳۴
۳۳۴	 شرح

۳۳۵	پیشینه‌ی تقنینی
۳۳۵	ملاحظات
۳۳۷	ماده‌ی ۳۵
۳۳۷	شرح
۳۳۷	پیشینه‌ی تقنینی
۳۳۸	ملاحظات
۳۳۹	ماده‌ی ۳۶
۳۳۹	شرح
۳۳۹	پیشینه‌ی تقنینی
۳۴۰	ملاحظات
۳۴۲	ماده‌ی ۳۷
۳۴۲	شرح
۳۴۳	پیشینه‌ی تقنینی
۳۴۳	ملاحظات
۳۴۶	ماده‌ی ۳۸
۳۴۶	شرح
۳۴۷	پیشینه‌ی تقنینی
۳۴۷	ملاحظات
۳۴۹	ماده‌ی ۳۹
۳۴۹	شرح
۳۵۱	پیشینه‌ی تقنینی
۳۵۱	ملاحظات
۳۵۲	ماده‌ی ۴۰
۳۵۲	شرح
۳۵۶	پیشینه‌ی تقنینی
۳۵۶	ملاحظات
۳۶۳	ماده‌ی ۴۱

۳۶۳	شرح
۳۶۵	پیشینه‌ی تقنینی
۳۶۶	ملاحظات
۳۶۹	ماده‌ی ۴۲
۳۶۹	شرح
۳۷۰	پیشینه‌ی تقنینی
۳۷۲	ملاحظات
۳۷۴	ماده‌ی ۴۳
۳۷۴	شرح
۳۷۵	پیشینه‌ی تقنینی
۳۷۶	ملاحظات
۳۸۰	ماده‌ی ۴۴
۳۸۰	شرح
۳۸۱	پیشینه‌ی تقنینی
۳۸۱	ملاحظات
۳۸۴	ماده‌ی ۴۵
۳۸۵	شرح
۳۸۵	۱. معیار تفکیک جرایم مشهود و غیر مشهود
۳۸۶	۲. مشارکت شهروندان در مقابله با جرم مشهود
۳۸۸	پیشینه‌ی تقنینی
۳۹۰	ملاحظات
۳۹۶	ماده‌ی ۴۶
۳۹۶	شرح
۳۹۷	پیشینه‌ی تقنینی
۳۹۷	ملاحظات
۴۰۱	ماده‌ی ۴۷
۴۰۱	شرح

۴۰۳	پیشینه‌ی تقنینی
۴۰۳	ملاحظات
۴۰۵	ماده‌ی ۴۸
۴۰۵	شرح
۴۰۶	پیشینه‌ی تقنینی
۴۰۸	ملاحظات
۴۱۷	ماده‌ی ۴۹
۴۱۷	شرح
۴۱۸	پیشینه‌ی تقنینی
۴۱۹	ملاحظات
۴۲۵	ماده‌ی ۵۰
۴۲۵	شرح
۴۲۵	پیشینه‌ی تقنینی
۴۲۵	ملاحظات
۴۲۸	ماده‌ی ۵۱
۴۲۸	شرح
۴۲۸	پیشینه‌ی تقنینی
۴۲۹	ملاحظات
۴۳۳	ماده‌ی ۵۲
۴۳۳	شرح
۴۳۴	پیشینه‌ی تقنینی
۴۳۶	ملاحظات
۴۳۹	ماده‌ی ۵۳
۴۳۹	شرح
۴۳۹	پیشینه‌ی تقنینی
۴۴۰	ملاحظات
۴۴۳	ماده‌ی ۵۴

۴۴۳	شرح
۴۴۴	پیشینه‌ی تقنینی
۴۴۴	ملاحظات
۴۴۷	ماده‌ی ۵۵
۴۴۷	شرح
۴۴۷	۱. تعریف حریم خصوصی
۴۵۰	۲. قلمرو و مصادیق حریم خصوصی
۴۵۱	۳. پیشینه‌ی حریم خصوصی در حقوق ایران
۴۵۳	۴. محدودیت‌های دخالت در حریم خصوصی
۴۵۳	۵. تناسب دخالت و ویژگی‌های حریم خصوصی
۴۵۴	پیشینه‌ی تقنینی
۴۵۵	ملاحظات
۴۶۱	ماده‌ی ۵۶
۴۶۱	شرح
۴۶۱	پیشینه‌ی تقنینی
۴۶۲	ملاحظات
۴۶۶	ماده‌ی ۵۷
۴۶۶	شرح
۴۶۶	پیشینه‌ی تقنینی
۴۶۸	ملاحظات
۴۷۵	ماده‌ی ۵۸
۴۷۵	شرح
۴۷۵	پیشینه‌ی تقنینی
۴۷۶	ملاحظات
۴۷۸	ماده‌ی ۵۹
۴۷۸	شرح
۴۷۸	پیشینه‌ی تقنینی

۴۷۹		ملاحظات
۴۸۰		ماده‌ی ۶۰
۴۸۰		شرح
۴۸۲		پیشینه‌ی تقنینی
۴۸۳		ملاحظات
۴۸۶		ماده‌ی ۶۱
۴۸۶		شرح
۴۸۸		پیشینه‌ی تقنینی
۴۸۹		ملاحظات
۴۹۱		ماده‌ی ۶۲
۴۹۱		شرح
۴۹۳		پیشینه‌ی تقنینی
۴۹۵		ملاحظات
۴۹۷		ماده‌ی ۶۳
۴۹۷		شرح
۴۹۸		پیشینه‌ی تقنینی
۴۹۹		ملاحظات
۵۰۰		فهرست منابع
۵۱۵		ضمیمه‌ها
		ضمیمه‌ی یک: جدول تطبیقی پیشنهادات اصلاحی قانون آیین دادرسی کیفری مصوب
۵۱۵		۱۳۹۲
		ضمیمه‌ی دو: لایحه‌ی آیین دادرسی کیفری تنظیمی در قوه‌ی قضاییه و تغییرات اعمال
۵۱۹		شده در قوه مجریه

پیشگفتار

نوشتن این کتاب را مدیون یک فکر هستم؛ آن گاه که آقای دکتر عباس جعفری دولت‌آبادی دادستان عمومی و انقلاب تهران از معاونان دادسرا خواست که مواد قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ را با هدف تشخیص ایرادها و ابهامات موجود در آن، نقادانه بررسی کنند. سپس طی چند اردوی آموزشی و جلسات متعدد کاری با حضور معاونان دادسرا، نتیجه‌ی حاصل از این بررسی جمع‌بندی شد. این گونه بود که به فکر انتقال تجربیات افتادم؛ تجربیات قضاتی که هر روز در اجرای موادی از قانون، تیغ نقد را به دست گرفته و سعی بر علاج ابهام‌ها و رفع موانع اجرایی پیش روی خود دارند؛ قضاتی که درد را می‌دانند و درمان را هم؛ اگرچه گاه قانون ابزار دستان را از آنان دریغ می‌کند. لذا این بار با دیدی متفاوت قلم به دست گرفتم و با اعتقاد به این که صرف بیان ایرادهای وارد بر قانون و نقیصه‌های آن راهگشا نخواهد بود، چاره‌اندیشی برای ابهام‌ها و وجود در مواد قانونی را نیز مورد نظر قرار دادم و با لحاظ این واقعیت که قانون آیین دادرسی کیفری جدید با تغییراتی بسیار جزئی، به زودی به عرصه‌ی اجرا در خواهد آمد، پردازش رضوی و نگارش کتاب را با دو هدف شروع کردم: نخست، تبیین ایرادهای وارد بر مواد قانون آیین دادرسی کیفری جدید و ابهام‌های موجود در مسیر اجرا؛ دوم، سعی در رفع ابهام‌ها به مدد پیشینه، تفسیری ماده، قوانین جاری و اصول و قواعد حقوقی. هم‌چنین با هدف قابل استفاده شدن کتاب برای نوآموزان عرصه‌ی حقوق، ذیل هر ماده، مباحث نظری بحث نیز به طور مختصر مورد توجه قرار گرفت.

نوشته‌ی پیش رو حاصل یک سال تلاش برای تبیین شفاف و به ماده از بخش کلیات آیین دادرسی کیفری و ضابطان قضایی است. با امید به آن که مفید باشد؛ خدای رحمان را از آن رو که مهلتم داد برای به پایان رساندن این کتاب سپاس‌گزارم و مسألت بر آن دارم که توفیقی عطا فرماید برای تکمیل کتاب دوم در شرح دادستان و بازپرس.

لیلا سادات اسدی

تابستان ۱۳۹۴

مقدمه

قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ نتیجه‌ی تلاش‌های بسیاری است؛ جرقه‌ی تدوین چنین لایحه‌ای، با تشکیل معاونت حقوقی و توسعه‌ی قضایی در قوه‌ی قضاییه زده شد و تصویب این قانون به تاریخ ۱۳۹۳/۱۲/۴ در مجلس شورای اسلامی و انتشار آن در روزنامه رسمی مورخ ۱۳۹۲/۲/۳ زمینه‌ی اجرایی شدن آن را پانزده روز پس از انتشار فراهم می‌ساخت. با این وصف ماده‌ی ۵۶۹ قانون، برای اجرایی شدن آن مهلت شش ماهه پیش‌بینی کرده بود و البته پیش از آن که اجرایی شود، تصویب قانون تمدید مهلت اجرای قانون آیین دادرسی کیفری و اصلاح مواد از آن، زمان اجرای قانون آیین دادرسی کیفری جدید را به تاخیر انداخت.

قانون آیین دادرسی کیفری در صورت اجرا می‌تواند تحولی در نظام دادرسی کیفری ایران محسوب شود، تحولی که اصولاً در ساختارها و تشکیلات، با شناسایی نهادهای جدید، رویکردهای نوینی را پیش روی جامعه حقوقی گذاشته است. ارائه‌ی تعریفی مبسوط از آیین دادرسی کیفری با لحاظ عناصر جدید؛ شناسایی رده‌دیده به عنوان یکی از ارکان واقعی مجرمانه که ضمن تاثیرگذاری بر سرنوشت دسوی کیفری، از حمایت‌هایی نیز برخوردار شده است؛ قائل شدن به شرط تخصص برای ضابطان و رسیدگی شرایط لازم برای احراز این سمت؛ شناسایی حق طرفین دعوای کیفری بر آگاهی یافتن از مسائل حقوقی مرتبط با موضوع پرونده و قرار دادن تکلیف آگاهی‌رسانی به متهم و بزه‌دیده بران، از جمله‌ی این تحولات است.

این کتاب با بررسی شصت و سه ماده‌ی نخست قانون آیین دادرسی کیفری (۱۳۹۲) در دو بخش کلیات آیین دادرسی کیفری و ضابطان، ضمن شرح مباحث زیر بنایی مرتبط با حکم هر ماده و بیان پیشینه‌ی تقنینی آن، به بررسی ایرادهای وارد بر متن مواد و ابهام‌های موجود پرداخته و در صدد یافتن پاسخی برای ابهام‌هاست؛ پاسخی که با نگاهی به پیشینه‌ی تقنینی ماده و لحاظ اصول، قواعد و دکترین حقوقی شکل گرفته و با بررسی رویه‌ی قضایی شامل آراء وحدت رویه، بخشنامه‌های صادره از سوی قوه‌ی قضاییه و نظرات مشورتی اداره‌ی حقوقی قوه قضاییه، انطباق خود با واقعیت‌های موجود در عرصه‌ی اجرای قانون را اثبات می‌کند.

به منظور حفظ وجهه‌ی کاربردی کتاب، سعی شده شرح مواد در حد مقدمه‌ای برای ورود به موضوع مختصر شود و ضمن اجتناب از طرح مفصل مباحث نظری، رویکردهای عملی تقویت شود.

با امید به مفید بودن این تألیف و سپاس از محضر خداوند مهربان که توفیق به پایان رساندن آن را مرحمت نمود، منت‌دار اساتید فرهیخته، دانشجویان گرامی و دغدغه‌مندان عرصه‌ی دادرسی کیفری هستم که با ارائه‌ی نظرات ارزشمند خود، زمینه‌ی رفع نقایص این کتاب و تکمیل مباحث آن را فراهم می‌آورند.

www.ketab.ir